

De kris van Knaud

Een voor krisliefhebbers, maar zeker ook voor anderen, boeiend artikel van David van Duuren* over het terugvinden van 's werelds beroemdste kris.

Lang voordat Europese naties hun invloed in Zuidoost-Azië deden gelden, kwamen daar in diverse landen beschavingen tot bloei. Zo ontstond op Java het Majapahit-rijk dat van 1293 tot ongeveer 1500 bestond. Dit hindoe-boeddhistische rijk strekte zich op het hoogtepunt uit over grote delen van het huidige Indonesië en een deel van Maleisië. De oudst gedateerde kris stamt uit dit rijk en staat bekend als 'de kris van Knaud'.

De kris dankt zijn naamtoevoeging aan Charles Knaud, een Indische Nederlander die in de tweede helft van de 19^e eeuw het wapen in zijn bezit kreeg.

Charles Knaud

Er is bitter weinig bekend over deze Charles Knaud. Het enige dat we over hem weten is de beschrijving die John Knaud, een achterneef van Charles, ruim een eeuw later, in 1989, van zijn oudoom gemaakt heeft in een artikeltje dat hij over de kris schreef voor het blad 'Moesson' (een maandblad bedoeld voor

Onderstaande tekst is een door J. Houthuesen ingekorte versie van een artikel, dat David van Duuren in 2004 in 'Aziatische kunst' publiceerde, onder de titel 'De kris van Knaud'.

* David van Duuren was in zijn werkzame leven conservator in het Tropenmuseum.

mensen met herinneringen aan Nederlands-Indië).

Charles Knaud werd in 1840 geboren op Java, kwam uit een familie van civiele ambtenaren en legde een grote belangstelling aan de dag voor de Javaanse belevingswereld. Hij ging daarvoor in de leer bij een dukun, een traditionele Javaanse volksgenezer. Volleerd in het vak lijkt hij later ook zelf als dukun te hebben gepraktiseerd. Hoe het ook zij: Knaud schijnt in deze een reputatie te hebben opgebouwd, die zelfs in de Javaanse vorstenhoven niet onopgemerkt bleef. Op een dag, zo gaat het verhaal, werd hij ontboden in een kraton, een vorstenaal, te Yogyakarta, Midden Java. Het is waarschijnlijk Paku Alam VII geweest die de blanke dukun wilde consulteren over zijn doodzieke zoon, de kroonprins. Nederlandse gouvernementsartsen waren bij het almaar zieker wordende kind geroepen, maar hadden uit de symptomen geen enkele bekende ziekte kunnen vaststellen. Charles Knaud wist

beter: hij constateerde dat er gunu guna, zwarte magie, in het spel was en genas de prins. De gelukkige vader, wiens troonopvolging nu veilig was gesteld, schonk Charles Knaud uit de pusaka, de sacrale erfstukken van het hof, het oudste wapen: een kris!

Een romantisch, sprookjesachtig verhaal en bijna te mooi om waar te zijn, temeer daar John Knaud in zijn korte artikel er al op wees dat zijn voorzaat Charles Knaud kunst verzamelde.

We moeten dit al dan niet apocriefe verhaal uit de Javaanse kraton laten voor wat het is. Zeker is wél - de 'biografie van het object' wordt nu een stuk betrouwbaarder - dat Charles Knaud als particulier inzender met zijn pas verworven kris in 1884 een tweede prijs in de wacht sleepte op de 'Tentoonstelling van Voortbrengselen van Eenige Takken van Nijverheid en Kunst', die gehouden werd in de Planten- en Dierentuin van Batavia. Het jaar daarop zocht Charles, kennelijk overtuigd van de uniciteit van zijn aanwinst, het oordeel van deskundigen van het Museum van het Bataviaasch Genootschap. De kris werd aan beide zijden gefotografeerd - de opnames zijn bewaard gebleven - en in gips afgegoten (afb. 1 a/b). In 1885 werd de in korte bruikleen afgegeven kris door het museum aan de eigenaar geretourneerd.

De herontdekking van de kris

Tot zover de eigentijdse wederwaardigheden van Knaud en zijn kris. Charles Knaud heeft zijn prijswinnende kris dan al weer enkele jaren thuis, het museum in Batavia heeft de objectbeschrijving en de gipsafdruk, er zijn foto's gemaakt en dat was het dan.

Het bijzondere wapen zou waarschijnlijk in de vergetelheid zijn geraakt als de vermaarde indoloog N.J. Krom, eerst hoofd van de Oudheidkundige Dienst in Nederlands-Indië en later hoogleraar te Leiden, de kris niet paginagroot afgebeeld en uitgebreid besproken had in zijn klassiek geworden tweedelige 'inleiding tot de Hindoe-Javaansche Kunst' uit 1920. Door dit veel geraadpleegde standaardwerk is de 'kris van Knaud'

**2. De in 1885
gemaakte foto's van
de kris van Knaud.
Uit W.P.Groeneveld
en J.L..A. Brandes,
Catalogus
der archaeologische
verzameling van
het Bataviaasch
Genootschap van
Kunsten en Wetenschappen, 1887.**

pas goed bekend geworden. Maar Krom becommentarieerde alleen de foto, zelf had hij de kris nooit in handen gehad, want hij zegt erbij dat 'de tegenwoordige plaats (van de kris) niet bekend is'. Deze opmerking is het begin geweest van een lange periode van verdwijning zonder zoekactie, van speculaties waar hij gebleven zou zijn en door wie hij gekocht, geroofd of verborgen zou kunnen zijn. Het is hier niet de plaats om al deze wilde veronderstellingen op te sommen: we kunnen volstaan met de slotwoorden uit een artikel van John Knaud, die in 1989 nog steeds niet wist waar de kris zich bevond: *'niemand (...) weet, waar de kris is gebleven. In de familie ging het verhaal dat de kris na de dood van Charles Knaud in de kluis van de Javaansche Bank te Batavia is gedeponereerd (...). Mogelijk is de kris door de Japanners geroofd, mogelijk of wellicht is de kris weer terug in de kraton waar hij oorspronkelijk vandaan kwam'*. Uit de vakliteratuur is de kris echter

nooit verdwenen, steeds kwam men op de eigenaardigheid van dit specifieke object terug. Eind 2002 kwam bij toeval de raadselachtige kris eindelijk boven water. Gewoon in Nederland! Hij is eigendom van Ronald Knaud, de jongste volwassen afstammeling van Charles. John Knaud, een volle neef van Ronalds vader, had bij het schrijven van zijn artikel verzuimd naspeuringen te doen bij deze familieleden, van wier bestaan hij wel wist, maar die hij niet persoonlijk kende. Na gesprekken met de huidige heren Knaud bleek al snel dat de kris altijd binnen de familie is gebleven, vererfd in mannelijke lijn of bij het leven geschonken. Tijdens de Japanse bezetting van Nederlands- Indië, toen particulier wapenbezit verboden was, heeft de kris, gewikkeld in met olie doordrenkte doeken, jarenlang begraven gelegen in de tuin van de familie te Madiun. Tijdens de uittocht van de Nederlanders onder Sukarno's bewind kwam de kris ruim vijftig jaar geleden mee naar Nederland. De laatste 25

**De kris van Knaud
tentoongesteld in
het Tropenmuseum.**

Foto Niels;
Wikimedia Commons

jaar lag hij met de genoemde oorkonde, foto's en correspondentie opgeborgen in een Nederlandse bankkluis. Overigens: de huidige eigenaar was zich nauwelijks bewust van het cultuurhistorische belang van de kris, noch van zijn reputatie onder de onderzoekers van krissen.

Beschrijving van de kris

Het wordt tijd om ons tot de kris zelf te bepalen, want waar gaat het nu eigenlijk om? Een - zo wil dus het verhaal - oud sacraal kratonwapen dat rond 1884 door een Javaanse vorst wordt geschonken aan een wat buitenissige Nederlander, die daar vervolgens op een tentoonstelling een prijs mee wint. Blijkbaar een wapen dat exclusief genoeg is om in gips te worden afgegoten voor een gerenommeerde museumverzameling in Batavia en dat na zijn 'verdwijning' tot in het jaar 2002 de pagina's blijft halen in de wetenschappelijke en populair-wetenschappelijke publicaties over Indonesische krissen. De 'kris van Knaud' is in feite

slechts een losse, 26 centimeter lange, rechte kling. Het gaat dus om een kleine kris die gemiddeld 10 centimeter korter is dan de latere Javaanse krissen. Om twee kenmerken, die hem onderscheiden van alle andere bekende krissen, is deze kling bijzonder: hij is voorzien van een jaartal én aan beide zijden over een groot deel van zijn oppervlakte bedekt met een onlosmakelijk bevestigde laag geelkoper, waarin mythologische taferelen, dieren, goden en sacrale symbolen zijn aangebracht.

De eenvoudige ijzeren kling, die achter het koper schuilgaat, is zwartachtig, sterk aangetast door de tand des tijds en vertoont geen enkel spoor van een handmatig aangebracht smeeddamaast (pamor) dat zo kenmerkend is voor de latere kris-klingen. Ook de geelkoperen deklaag is zwaar gehavend door vervaging, verdwenen fragmenten en gaatjes.

Dr. Krom ontcijfert het jaartal 1266 Çaka (Javaanse jaartelling, die 78 na Chr. begint), hetgeen dus overeenkomt met 1342 in onze jaartelling.

Na publicatie van het eerste artikel van David van Duuren in juni 2004, is de kris aan een technisch onderzoek onderworpen bij het Instituut Collectie Nederland (ICN). Daarover rapporteert van Duuren in een tweede artikel het volgende. Het onderzoek heeft aangetoond dat de stukjes roodkoper ter reparatie op het reeds sterk versleten oppervlak van ijzer zijn aangebracht. Dat wijst op een hoge ou-

derdom van het basisbeslag. Dat we hier niet te doen hebben met een geraffineerde fake, maar met een oud sacraal wapen wordt onomstotelijk bewezen door de aanwezigheid van sporen arseen, de restanten van vele rituele wassingen in het verleden met een mengsel van rattenkruid en citroensap.

Een heldenepos als krisversiering

De taferelen op de kris komen uit het Ramayana, een hindoeïstisch heldenepos, een van de tot op de dag van vandaag populairste Indonesische kakawins (dichtwerken), waarvan de oorsprong in het oude India ligt. Het Ramayana, 'de levensloop van Rama' verhaalt van prins Rama, die met zijn mooie vrouw Sita en zijn halfbroer Lakshmana vele wonderlijke avonturen beleeft in wouden en wildernissen. De kuise Sita wordt heimelijk begeerd door demonenkoning Rahwana, die haar tot vrouw wil. Hij gebruikt hiervoor een list: als het drietal zich ergens op een vaste plek in het woud bevindt, draagt hij een van zijn demonen op zich te veranderen in een hert met gouden haren om daarmee de aandacht van Sita te trekken. Dat lukt! Sita is verrukt van het gouden hert en vraagt Rama het voor haar te vangen. Als Rama uit het zicht van de achterblijvers het hert met zijn pijl doorboort, stoot de zich getransformeerde demon een doodscreet uit die uit de keel van Rama zelf lijkt te komen.

De zwart-wit opname uit 1884 van die zijde van de kris die, in kleur ook op pagina 46 is weergegeven.

**Creative Commons
Collectie Nederland;
Nationaal Museum van
Wereldculturen**

Hanuman en Sita en mogelijk Trijata

Een vorst met twee dwergen aan zijn voeten

Hanuman in een boom wordt belaagd door boogschutter en twee dwergen

Als Lakshmana zich het bos in spoedt om zijn stervende of dode broer te zoeken, bezoekt Rahwana, onherkenbaar als een vrome kluisenaar, de eenzame Sita. Maar al spoedig geeft hij zijn ware gedaante prijs en ontvoert haar door de lucht naar zijn demonenrijk in Lanka (het huidige Sri Lanka). Na vele omzwervingen en avonturen krijgt Rama hulp van de apenvorst Sugriva, die zijn generaal Hanuman als verspieder en koerier naar Lanka stuurt. Hanuman dringt door in de tuin en het paleis van Rahwana, ontmoet Sita en deelt haar mee dat Rama nog in leven is en verteerd wordt door verdriet. Na de terugkeer van Hanuman trekken Rama en Lakshmana met een apenleger op naar Lanka, waar zware strijd met de demonen wordt geleverd. Rahwana wordt gedood en Sita bevrijd. Hiermee is het epos niet afgelopen, maar het vervolg is verder voor de kris niet van belang.

Bekijken we de op de kris aangebracht taferelen, dan zien we dat ze zich beide afspelen in het rijk van Rahwana te Lanka. Op de zijde waarin het jaartal in het ijzer is gegraveerd, zijn vier episoden in beeld gebracht, die van elkaar zijn gescheiden door verticale stroken. We moeten lezen van links naar rechts.

De eerste afbeelding toont Hanuman (links) in gesprek met Sita, terwijl een derde figuur (rechts) toekijkt, mogelijk Trijata, de dochter van Rahwana's veel minder kwaadaardige broer Wibhisana, die Sita's vriendin en beschermvrouw werd.

Op de middelste afbeelding zien we

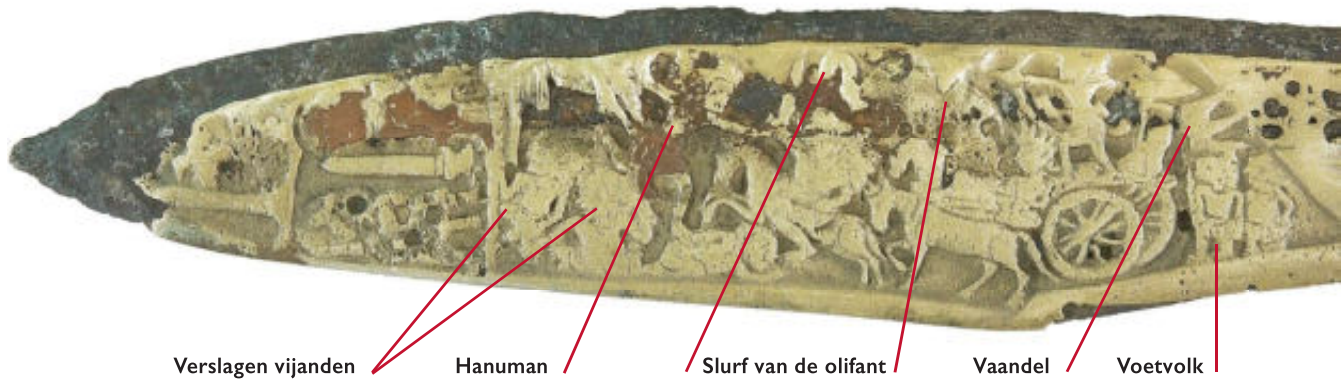
De in het messing-beslag aangebrachte taferelen uit het Hindoeïstische heldenepos 'Ramayana' op de kris van Knaud, bezien aan de ene en op pagina 47 aan de andere zijde: bruine delen zijn de reparaties met rood koper.

Creative Commons
Collectie Nederland;
Nationaal Museum van
Wereldculturen
(TM-6046-1).

rechts een vorst - te herkennen aan zijn hoge makuta, het vorstelijke hoofddekseel - in onderhandeling met een onderdaan, terwijl aan zijn voeten twee dwergen naar hem opkijken en zijn aandacht opeisen. Misschien wordt hier Rahwana op de hoogte gesteld van Hanumans aanwezigheid in de tuin van zijn kraton. (red.: links is wederom Sita afbebeeld)

Op de rechter afbeelding is de ontdekking van Hanuman in een boom geklommen en wordt hij belaagd door een boogschutter en de twee dwergen, van wie de eerste gewapend is met een blaasroer en de tweede een koppel speurhonden aan de lijn heeft. De honden, een reu en een teef, hebben overigens meer belangstelling voor elkaar dan voor de hen toebedachte taak. Waarschijnlijk wordt hier aangegeven hoe obscene en tegen de regels het er bij de demonen toe gaat. Achter de honden zien we nog een oprukkende slang, die aan de aanval op Hanuman lijkt deel te nemen, maar niettemin in een apart kadertje is geplaatst.

De andere zijde van de kris toont strijd-gewoel, zeer waarschijnlijk de veldslag tussen de apen en het leger van Rahwana's monsters. De grote gevechtsscène toont: *'...Hanoeman, aan den apenstaart kenbaar, staande op zijn verslagen vijanden tegenover een aanrukkende legermacht van een ruiter, een olifant, een strijdswagen met boogschutters en voetvolk met een vaandel, klaarblijkelijk dus de vier corpsen, die een Indisch leger behoort te bevatten. Zou wat wij voor den apenstaart houden iets anders zijn, dan kan misschien Rama's aanval op*

Verslagen vijanden

Hanuman

Slurf van de olifant

Vaandel

Voetvolk

Langka bedoeld zijn (Krom, 1920). Links van de veldslag, naar de punt van de kris toe, zijn twee kleine vakjes gemaakt, waarvan de afbeeldingen haaks op die van de veldslag staan. In het kleinere, bijna verdwenen vakje is alleen nog een zuil duidelijk zichtbaar. In het grootste vakje staan twee figuren ter weerszijden van een zuil. Waarschijnlijk is de rechter roodkoperen figuur met hoge vorstenkroon weer Rahwana en de zuil zeer zeker een linga (lingam), waaraan voor de strijd waarschijnlijk een plengoffer wordt gebracht.

De grote verticaal geplaatste figuur op het brede onderste deel van de klingzijde waarop Hanuman wordt belaagd, toont een prins en twee dienaarwergen (panakawan). De prins draagt een hoofddeksel en een haarwring in de vorm van een

Links: Detail van de punt aan 'de andere zijde', zie beschrijving in de tekst.

Rechts: Detail van het brede, onderste deel van de kris aan de zijde waarop Hanuman wordt belaagd, zie beschrijving in de tekst.

Creative Commons
Collectie Nederland;
Nationaal Museum van
Wereldculturen
(TM-6046-1).

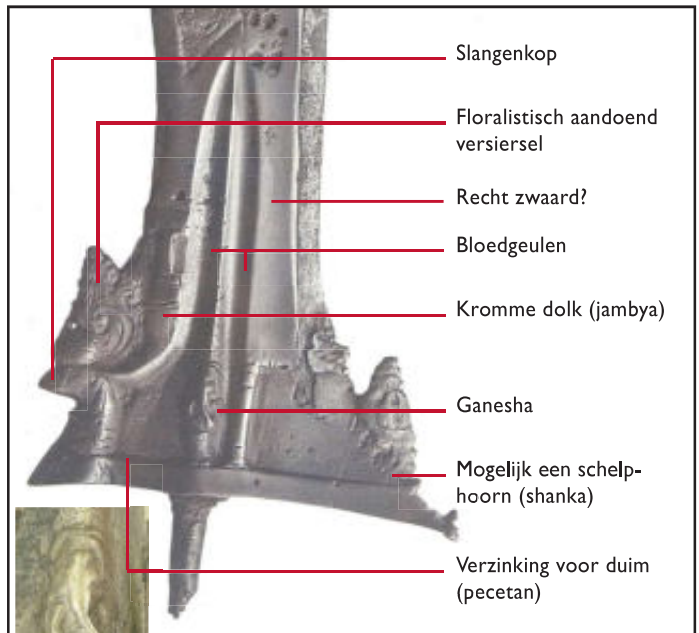
kreeftenschaar (supit urang). Aangezien Rahwana tot tweemaal toe is afgebeeld met een ander hoofddeksel, de makuta, nemen we aan dat hier Rama is weergegeven. Althans: de figuur heeft niets weg van een demon en vooral de linker dienaar is een vriendelijk ogend mannetje. Rama's blik is gericht op een springend hert, dat de koperbewerker over de snede van de kling heeft gemonteerd. De twee omhoog gestrekte achterpoten van het hert zijn helaas sinds lang verdwenen. Dit hert moet zonder twijfel het gouden hert zijn, waarmee Rahwana Rama weglakte van Sita. Verder is de gehele basis van de kling, de verdikte onderrand, verbeeld als het uitgestrekte lichaam van een slang. Zijn opgeheven kop op de voorzijde van de kris (gandik) is getooid met een stapeling van moeilijk te duiden figuren:

een bol en twee kleinere dieren waarvan één ook weer op een slang lijkt. De grote slang heeft een scherp vooruitspringende borst waarop een extra dierenkop met langwerpige ogen, wenkbrauwen en een kleine bek is aangegeven.

Draaien we de kris om, dan zien we weer dezelfde slang met opgeheven kop en bolvormige bekroning, maar de kleine dierfiguren zijn hier vervangen door, zo lijkt het, een floralistisch versiersel. Aan het andere uiteinde, boven de staart van de slang, is een kegelvormige verhoging aangebracht - de keerzijde van de herentkop - met een nu bijna onherkenbaar geworden voorstelling, maar die op de oude foto uit Batavia nog het meest lijkt op een schelphoorn (shanka). In het midden op de basis staat in een aparte nis een piepkleine Ganesha, de god met de olifantskop. Tenslotte, iets hoger achter de slangenkop, springt een figuur vooruit die enigszins doet denken aan een kromme dolk van het type jambya, die we ook op andere plaatsen in de Indo-Javaanse kunst aantreffen. We kunnen onze beschrijving besluiten met de constatering dat aan deze zijde de oude kling, die toch zoveel opmerkelijke en ongewone details laat zien, twee onderdelen in het koper heeft die hem onmiskenbaar bestempen tot kris: de verzinking voor de duim achter de slangenkop (pecetan) en de twee verticale 'bloedgleuven' (sogokan), die zich over een derde van de lengte van de kling uitstrekken. Het zijn onderdelen die op vele latere krismodellen bijna standaard zijn terug te vinden.

De kris van Knaud geplaatst in historisch perspectief

De Ramayana-reliëfs op de Candi Panatarantempel bij Blitar worden door alle auteurs stilistisch in verband gebracht met de afbeeldingen op de kris. Dit tempelcomplex is gebouwd tussen 1345 en 1375 en de daarop in wajangstijl afgebeelde episodes uit de Ramayana vertonen een treffende overeenkomst met de in wajangstijl afgebeelde Ramayana-episodes op de kris van Knaud uit 1342.

Detail
Ganesha

De 'andere zijde' van de kris. Detail van de basis met verklaring van wat te onderscheiden is.

Creative Commons
Collectie Nederland;
Nationaal Museum van
Wereldculturen
(TM-6046-1).

In zijn huidige vorm is de kris beslist geen steekwapen geweest, maar een object dat ritueel werd gebruikt of een rol speelde in bepaalde ceremonies. Eén gevolgtrekking kunnen we maken uit de epische scènes die op bovengenoemde kris worden weergegeven: het zijn fragmenten uit verhalencycli over de eeuwige tegenstelling tussen goed en kwaad, over de strijd van goden en helden met de duistere machten in de kosmos, die gepersonaliseerd worden door demonen, monsters, hellewezens en spoken. Deze stichtende en educatieve verhalen werden en worden in Indonesië van generatie op generatie doorverteld, in rituelen opgevoerd, in steen uitgehakt, op doek geschilderd en door middel van wayangpoppen of gemaskerde dansers ten tonele gevoerd. En dus ook verbeeld op krissen! De kris van Knaud lijkt hiervan het oudste voorbeeld: Rama, Lakshmana en Hanuman verslaan de demonen en doden hun koning Rahwana, de bron van al het kwaad in de wereld. Ook in de Arjunawiwaha (red: zie Tribale kunst 2018.3 p.9-10) gaat het tussen de wayangheld Arjuna en een (andere) demonenkoning, waarbij de laatste het onderspit delft. In de Mahabharata verslaan vijf edele broers hun negenennegentig kwaadaardige neven.

‘Krisologie’

De laatste tijd staat de kris weer volop in de belangstelling. Werd de discussie vroeger gevoerd door etnologen en indologen, nu gaat het debat hoofdzakelijk tussen verzamelaars en liefhebbers die hun ideeën verwoorden in tijdschriften voor wapenverzamelaars, in onder eigen beheer uitgebrachte boeken of op internetpagina's. Daarin worden de krissen benaderd op een wijze die voor de vakmensen allang passé of nauwelijks interessant is. Bijvoorbeeld de pogingen om te komen tot een uitputtende typologie van benoemde krisvormen en pamor-motieven. Tijdens het schrijven van een bibliografie van de literatuur over krissen werd ondergetekende geconfronteerd met de grote omvang aan publicaties, zowel door Europeanen als Indonesiërs, waarin vaak zonder enig voorbehoud, laat staan wetenschappelijke behoedzaamheid, ultieme classificaties van kling en pamor-motieven worden gepresenteerd. Mijn constatering is dat er evenveel krissenclassificaties als ‘krisologen’ zijn en dat ze nergens toe leiden of dienen. Een ander heet hangijzer is weer, na lange tijd afwezig te zijn geweest, de vraag wat de oorsprong is van de kris en hoe hij is geëvolueerd. Ook deze hernieuwde belangstelling heeft geleid tot strakke indelingen en minutieus geconstrueerde stambomen van antieke krisvormen, waarin feiten, aannemelijke hypothesen en pure fantasie naast en door elkaar worden gebruikt ten

Detail van een relief op het tweede terras van de Candi Panatarantempel bij Blitar.

Figuurtje met een sterk op de kris ‘van Knaud’ gelijkend wapen.

Het artikel van David van Duuren (in Aziatische Kunst 34/2 (2004) 2-19), een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Vrienden der Aziatische Kunst) belooft ruim 15 pagina's. Daarnaast heeft hij nog drieënhalve pagina's met voetnoten opgenomen waarin allerlei aspecten nader worden onderbouwd, gedocumenteerd, etc.

In bovenstaand artikel is 30-50% van de oorspronkelijke tekst letterlijk overgenomen en zijn een aantal nieuwe afbeeldingen toegevoegd. Met dank aan David van Duuren en de KVVAK.

behoefte van de beredeneerde eindconclusie. Bovendien worden zonder enige bewijsvoering de eeuwen vastgesteld waarin de krissen zouden zijn gemaakt. De kris van Knaud is ook in dit opzicht weer uniek, omdat hij in geen enkele classificatie of stamboom van huidige of historische klingvormen kan worden ingedeeld. En dan hebben we het hier niet over het additionele koperbeslag, maar over de ijzeren kling zelf die een ongewoon slanke ‘taille’ heeft voor een 14° eeuwse kris en over de opstaande punt (hertenkop/schelphoorn) op de ‘staart’ van de kling die bij alle bekende, krisvormen ontbreekt. Allang zijn de onderzoekers het er over eens dat de kris zoals we hem nu kennen, ontwikkeld is in de 14° eeuw. Hun bronnen hiervoor zijn Indo-Javaanse tempels en sculpturen, historische Javaanse handschriften en de ooggetuigenverslagen van vroege reizigers, vooral Chinezen, die Indonesië bezochten. Men lijkt het er nu ook over eens te zijn dat de kris, een onderhands gehanteerde dolk met asymmetrische kling, zich heeft ontwikkeld uit een bovenhands gehanteerde dolk met een symmetrische bladvormige kling. Of dat ook zo is, laten we hier volledig in het midden. Een feit is wel dat op de reliëfs van de Midden-Javaanse Borubudur en Prambanan-tempel uit de 9° eeuw, naast veel andere blanke wapens, alleen dolken worden getoond die bovenhands worden gestoken. Pas eeuwen later verschijnt op reliëfs de asymmetrische, onderhands gestoken dolk, de kris, en wel voor het eerst in de hand van Hanuman op, alweer, een reliëf op de Oost-Javaanse Panataran-tempel. En als we dat ene korte, plompe wapen in de hand van de krijger wat nauwkeuriger bekijken, dan vertoont het een over de gehele lengte van de kling aangebracht motief dat opmerkelijk veel overeenkomst vertoont met de contouren van het koperbeslag op de kris van Knaud. Maar om niet in tegenspraak te komen met onze eerdere bewering dat we hier te maken hebben met een ritueel wapen, schrijven we deze overeenkomst voorlopig maar toe aan toeval.